

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นยุคแห่งสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศสังคมโลก จะไม่มีพรมแดนมาถ่วงขวาง การเปลี่ยนแปลงของโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่มีองค์กรใดที่สามารถหลีกเลี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในระดับและความเร็วที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ทุกองค์กรต้องมีการเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงให้ทันกับกระแสโลกโดยรวมที่ต้องการความมั่งคั่งร่ำรวย พยายามสร้างความสำเร็จจากการแข่งขันให้ชนะ องค์กรที่วิ่งตามกระแสโลกทันก็จะได้รับประโยชน์อย่างมหาศาล ส่วนองค์กรใดที่ด้อยคุณภาพก็ไม่สามารถอยู่ในโลกของการแข่งขันนี้ได้ (กรมศาสนา, 2555, หน้า 44)

ปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบมาจากการเลือนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติ เข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์หรืออย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรอง และเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี อีกทั้งผู้ผลิตเว็บไซต์ สื่อสารมวลชน ทั้งสื่อโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวนมากขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงลบ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญกับส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่างๆ อาทิ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดสัมพันธภาพภายในครอบครัว รวมทั้งปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมอื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, หน้า 13)

ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมคนไทยในการรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถ

ในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยที่คุณธรรมและจริยธรรม ถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ในการดำเนินบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมเป็น คุณสมบัติที่สำคัญ ที่ทำให้ผู้นำและผู้ตามสามารถได้รับการยอมรับความเชื่อถือ ตลอดจน การนับถือจากบุคคลต่างๆ ทั้งในองค์กรและในสังคมทั่วไป ดังนั้น ถ้าผู้นำและ ผู้ตามขาดคุณธรรมและจริยธรรมย่อมไม่เป็นที่ยอมรับต่อบุคคลทั่วไปในองค์กรและในสังคม (จรววยพร ธรณินทร์, 2554, หน้า 3) ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต้องส่งเสริม อันดับแรก คือระเบียบวินัย เนื่องจากมนุษย์ถูกกำหนดให้เกิดมาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่หรือกลุ่มที่เรียกว่า สังคม ระเบียบวินัยหรือกฎกติกาของสังคมจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด (พิสิฐ เจริญสุข, 2556, หน้า 23) โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างเหมาะสมเพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มี คุณภาพ

ในยุคประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเป็นสังคมที่รับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นเอกภาพในหมู่ประชาชาติและ ประชาชนอาเซียน โดยเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน สร้างสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชาชนมีส่วนร่วม โดยมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนดีขึ้น เน้นการให้ความสำคัญกับประชาชนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนา อย่างยั่งยืน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนจะช่วยสนับสนุนการสร้างพื้นฐาน ที่แข็งแกร่งสำหรับความเข้าใจอันดี การเป็นเพื่อนบ้านที่ดีและการแบ่งปันความรับผิดชอบ (วัชรพร รัตนยานนท์, 2555, หน้า 177) และสิ่งที่จะละเลยไม่ได้คือการพัฒนาและ การส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรมเพราะคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อน ประเทศชาติ หากประชาชนในชาติมีคุณธรรม ก็จะสร้างความเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้า และ มั่นคงให้ประเทศชาติได้เช่นกัน (ชัชชญา พิระธรณิศร์, 2554, หน้า 8) ซึ่งในยุคประชาคม อาเซียนนั้นเยาวชนไทยที่ เป็นผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุดจึงควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ที่ดีงามเพื่อเป็นทุนทางปัญญาต่อไป

คุณธรรมหรือคุณงามความดี คุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจที่เป็นไป
 ในทางที่ถูกต้องดีงามที่ควรปลูกฝังให้กับเยาวชนในยุคประชาคมอาเซียนควรประกอบด้วย
 1) ความมีวินัย 2) มีความรับผิดชอบ และ 3) ความมีจิตสาธารณะ (ชัชชญา พิระธรณิศร์,
 2554, หน้า 3) ส่วนศรีสนิทธ อินทรมณี (2554, หน้า 1) ได้กล่าวถึงคุณธรรมควรปลูกฝัง
 ให้กับเยาวชนในยุคประชาคมอาเซียนนั้น ประกอบด้วย 1) ความมีระเบียบวินัย
 2) ความสามัคคี และ 3) การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รวมถึงปรีชา กัญธิยะ
 (2555, หน้า 34) ได้กล่าวถึงคุณธรรมควรปลูกฝังให้กับเยาวชนในยุคประชาคมอาเซียนนั้น
 ประกอบด้วย 1) ความมีระเบียบวินัย และ 2) ความสามัคคี ส่วนปราโมทย์ สุขศิริศักดิ์
 (2556, หน้า 5) ได้กล่าวถึงคุณธรรมควรปลูกฝังให้กับเยาวชนในยุคประชาคมอาเซียนนั้น
 ประกอบด้วย 1) ความมีจิตสาธารณะ 2) ความสามัคคี และ 3) ความมีระเบียบวินัย และ
 ทัศน ใจสมัคร (2555, หน้า 67-72) ได้กล่าวถึงคุณธรรมควรปลูกฝังให้กับเยาวชน
 ในยุคประชาคมอาเซียนนั้น ประกอบด้วย 1) ความรับผิดชอบ และ 2) ความมีระเบียบวินัย
 เป็นต้น ซึ่งการสร้างเยาวชนไทยให้มีคุณธรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้อย่างไร มีวิธีการอย่างไร
 และจะดำเนินการอย่างไร

หลักสูตรเสริมเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้าง
 คุณธรรมสำหรับเยาวชนเพราะเป็นหลักสูตรที่เพิ่มทั้งความรู้ ทักษะและพัฒนาทักษะ
 การคิด และยังมุ่งพัฒนาแรงจูงใจให้ผู้เรียนคิดอย่างเสรี เป็นคนมีวินัยในการเรียนรู้
 สามารถชี้นำตนเอง (Self-Directed) มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีแรงดลใจในอาชีพ มีความเชื่อ
 อำนางในตน (Davis and Rimm, 1994, pp. 104-106 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล,
 2544, หน้า 81) นอกจากนี้หลักสูตรเสริมยังพิจารณาทั้งเนื้อหาและกระบวนการ หลักสูตร
 เสริมอาจเป็นการเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ อาจเป็นเนื้อหาที่มี
 ความลึกความกว้างมากขึ้น หรือขยายกลยุทธ์ในการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม หลักสูตร
 เสริมจะมีประสิทธิผลมากขึ้น ถ้าหากเป็นการขยายหลักสูตรเดิมและผู้สอนทราบ
 ความต้องการของผู้เรียนหรือทราบวัตถุประสงค์ว่าจะให้เกิดอะไรแก่ผู้เรียน (Clark, 1997,
 p. 204 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 81)

การเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับเยาวชนสามารถทำได้โดยการให้ความรู้
 คู่คุณธรรมที่มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (จิตตปัญญาศึกษา)
 ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่น้อมสัจใจอย่างใคร่ครวญและค้นหาความจริงของสรรพสิ่งเป็นการเรียนรู้
 ที่สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ จัดหลักสูตร เน้นการปลูกฝังความตระหนักรู้ ความเมตตา

จิตสำนึกต่อส่วนรวม การนำปรัชญาแนวพุทธมาพัฒนาจิตและฝึกปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดปัญญาสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิต (สุมน อมรวิวัฒน์, 2548, หน้า 14) โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นหนทางได้ความรู้ ความเข้าใจที่สัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับชีวิต ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่จะสัมผัสชีวิตของตนเองและผู้อื่นอย่างจริงใจและด้วยความอ่อนน้อมเปิดกว้างต่อความหลากหลายทางความคิดจนนำไปสู่การสื่อสารและความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ เน้นกระบวนการเรียนรู้และการฝึกฝนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นหาศักยภาพภายในตนเองจนกลายเป็นตัวของตัวเอง ที่สมบูรณ์อย่างไม่จำเป็นต้องไปเปรียบเทียบกับใคร เน้นบ่มเพาะน้อมนำประสบการณ์ที่พบเจอมาคิดใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งบนฐานจิตใจที่สงบเย็นเพื่อค้นหาความหมายต่อชีวิตและเรียนเพื่อที่จะรู้จักตนเองและเพิ่มพูนความรู้ด้วยการน้อมนำไปลองปฏิบัติต่อให้เห็นจริง (ศุภยจิตตปัญญาศึกษา, 2551, หน้า 27) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามีกระบวนการพัฒนาปัญญา 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 การฟัง การอ่าน การสัมผัสต่างๆ ด้วยความตั้งใจใส่ใจ ชั้นที่ 2 การน้อมสู่ใจอย่างใคร่ครวญ มุ่งเน้นทางจิตใจและเอาใจใส่ที่จิตใจเพื่อให้ความหมายที่ลึกซึ้งของสมมติฐานความคิดซึ่งต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการฝึกน้อมสู่ใจอย่างใคร่ครวญของผู้เรียน และชั้นที่ 3 การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง การฝึกสมาธิ เฝ้ามองจิตด้วยเทคนิคใดเทคนิคหนึ่งก็ได้ (วิจักขณ์ พานิช, 2548, หน้า 5)

นอกจากนี้ในการเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับเยาวชนควรมีการส่งเสริมมุ่งปลูกเร้าให้เกิดคุณธรรมหรือกุศลธรรมต่างๆ เน้นที่การสกัดหรือข่มตัณหามีลักษณะเป็นการเสริมสร้างพลังหรือปริมาณฝ่ายดีขึ้นมาทดแทนข่มทับหรือบังฝ่ายชั่วไว้ให้ผลขึ้นกับกาลชั่วคราวหรือเป็นเครื่องเตรียมหนุนเสริมความพร้อมและสร้างนิสัย ที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการระดับจริยธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556, หน้า 4) ซึ่งโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีการคิดที่มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการคิดวางแผนในการทำวิจัย ทำงาน แก้ไขปัญหา ช่วยในการตัดสินใจ วิเคราะห์ ติดตามผลการทำงาน (เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร, 2555, หน้า 1) โดยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มี 10 วิธี ได้แก่ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ 3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ 4) วิธีคิดแบบอริยสัจ 5) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ 6) วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก 7) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม 8) วิธีคิดแบบเร้ากุศล 9) วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และ 10) วิธีคิดแบบวิภาษวาท (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556, หน้า 21-61)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจะเห็นว่า มีการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ อาทิ เสน่ห์ เสาวพันธ์ (2554, หน้า 3-4) ได้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาโรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม โดยมีกระบวนการพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมการเพื่อนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา และการถอดบทเรียนเพื่อประเมินผลคุณภาพผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาโดยผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง ได้แก่ การปลูกต้นไม้ การศึกษาสวน เศรษฐกิจพอเพียง การทอดผ้าไหม การประกอบอาหาร กิจกรรมจิตอาสา การเล่าความดี การทอดกฐิน และการเข้าค่ายอาสา ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีมุมมองชีวิตที่เป็นสัมมาทิฐิ เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ อัดพงศ์ สุขมาตย์ (2553, หน้า 3-4) ได้พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ คุณลักษณะความตระหนักรู้ในตน ความเมตตากรุณา และจิตสาธารณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง

นอกจากแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาแล้วแนวคิดโยนิโสมนสิการยังเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณธรรมเพราะโยนิโสมนสิการ คือ การทำในใจโดยแยบคาย กระทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย การพิจารณาโดยแยบคาย คือ พิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริง โดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย หรือตริตรองให้รู้จักสิ่งที่ดีที่ชั่ว ยิ่งกุศลธรรมให้เกิดขึ้นโดยอุบายที่ชอบ ซึ่งจะมีให้เกิดอริชชาและตัณหา ความรู้จักคิด คิดถูกวิธี (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548, หน้า 26) ดังเช่นงานวิจัยของ นิรุทธ์ วัฒนโนภาส (2553, หน้า 228-237) ได้ศึกษาผลกลุ่มจิตวิทยาการปรึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการ พบว่าหลังการทดลอง นักศึกษาที่เข้ากลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังการทดลองและระยะติดตามผล 4 สัปดาห์ นักศึกษาที่เข้ากลุ่มทดลองมีความคงทนของคะแนนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้จากการวิเคราะห์เนื้อหา ยังพบว่าการเข้ากลุ่มจิตวิทยาการปรึกษาแนวโยนิโสมนสิการ นักศึกษาเกิดการรู้คิดจากสัมพันธภาพ

ที่ขยายความเข้าใจโลกและชีวิตตามจริง และมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มขึ้น ในทุกด้าน ได้แก่ การตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล การเคารพหน้าที่และข้อปฏิบัติทางสังคม และการอุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยผู้นำกลุ่มเป็นปัจจัยเริ่มต้นนำไปสู่การเพิ่มพูนพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาที่เข้ากลุ่ม เช่นเดียวกับ พระมหาสาธยันต์ ผงพิลา (2554, หน้า 4) ได้ศึกษาผล การสอนเรื่องชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้รูปแบบการเรียนแบบโยนิโสมนสิการ และแบบ ปกติที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนา และศึกษาดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ที่ใช้รูปแบบ การเรียนแบบโยนิโสมนสิการ และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จริยธรรมสิ่งแวดล้อม และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ผลการทดลอง พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบการเรียนแบบโยนิโสมนสิการ มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 88.81/86.25 และมีดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.6753 นักเรียน กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนแบบโยนิโสมนสิการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จริยธรรมสิ่งแวดล้อมโดยรวม และเป็นรายด้าน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและเป็นรายด้าน เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนโดยใช้รูปแบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จริยธรรมสิ่งแวดล้อม โดยรวมและเป็น รายด้าน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยรวมและเป็นรายด้าน เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จริยธรรมสิ่งแวดล้อมโดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านการสร้างจิตสำนึกกตัญญูแก่ต่อสิ่งแวดล้อม ด้านการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ด้านความเกรงกลัวต่อผลกระทบของการทำลายสิ่งแวดล้อม และด้านพันธะต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการสรุปอ้างอิง ด้านการยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น และด้านการตีความมากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตัวอย่างผลงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และโยนิโสมนสิการ น่าจะเป็นแนวทางสำหรับนำมาใช้เสริมสร้างคุณธรรมของนักเรียนได้ เพราะทั้งสองแนวคิดนี้ มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านในคือปัญญา ส่งเสริมให้ใช้กระบวนการ คิดอย่างใคร่ครวญ และค้นหาความจริงของสรรพสิ่งต่างๆ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะพระสงฆ์

ซึ่งมีบทบาทในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่ชาวาส และยังทำหน้าที่เป็นครู พระผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา จึงเห็นความสำคัญ และสนใจพัฒนาหลักสูตร เสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ขึ้น ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ใช้จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน มีคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความมี จิตสาธารณะ และความสามัคคี อีกทั้งยังเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คุณธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาการคิด การค้นหาศักยภาพของตนเอง ผ่านการจัดประสบการณ์ ตรงที่ให้นักเรียนได้สัมผัสชีวิตของตนเองและผู้อื่นด้วย การฝึกปฏิบัติการเสริมพลัง ฝายดีมากดทับฝายไม่ดีไว้ในสถานการณ์จริงหรือคล้ายจริงและเชื่อมโยงสิ่งที่ได้ปฏิบัติกับ ชีวิตประจำวัน ในบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความเป็นกัลยาณมิตรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนผลการปฏิบัติที่หลากหลายเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามเป็นจริงและเกิด คุณธรรม เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมของ นักเรียนได้ อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในการสร้างหลักสูตรเสริมสร้างคุณธรรม ให้กับนักเรียนหรือกลุ่มเป้าหมายอื่นต่อไป

คำถามของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนด คำถามของการวิจัย ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไร
2. ผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 เป็นอย่างไร โดยมีคำถามของ การวิจัยย่อย ดังนี้

2.1 คุณธรรมของนักเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 สูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่ อย่างไร

2.2 คุณธรรมของนักเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดคือมีคะแนนคุณธรรมร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มหรือไม่อย่างไร

2.3 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 เพียงใด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยมีความมุ่งหมายย่อย ดังนี้

2.1 เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของนักเรียนก่อนและหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

2.2 เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมของนักเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 กับเกณฑ์ที่กำหนด คือ มีคะแนนคุณธรรม ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ขึ้นไป

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

สมมติฐานของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

1. คุณธรรมของนักเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 สูงกว่าก่อนเรียน

2. คุณธรรมของนักเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด คือ คะแนนคุณธรรมร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ขึ้นไป

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนตามหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 อยู่ในระดับมากขึ้นไป

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคนาชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในครั้งนี้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้

1. ได้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคนาชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนได้
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในการสร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมให้กับนักเรียนหรือกลุ่มเป้าหมายอื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคนาชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 โรงเรียนในสังกัดศูนย์อำนวยการเครือข่ายนาแก้วบ้านแป้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 11 โรงเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 660 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 ห้องเรียน โรงเรียนบ้านโพนงามโคกวิทยาคาร สังกัดศูนย์อำนวยการเครือข่ายนาแก้วบ้านแป้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในหลักสูตรเสริม ได้แก่ คุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน ที่ต้องการเสริมสร้างให้เกิดกับนักเรียน ประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความมีจิตสาธารณะ และความสามัคคี

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 คุณธรรมของนักเรียนในยุคประชาคมอาเซียน ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความมีจิตสาธารณะ และความสามัคคี

3.2.2 ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนตามหลักสูตรเสริม เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตรเสริม ใช้ทดลอง

ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นเวลา 10 สัปดาห์ๆ ละ 4 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดพื้นฐาน สำหรับนำมาใช้ประกอบการรณรงค์หลักสูตร ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. สาระสำคัญของแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จิตตปัญญาศึกษา

เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ค้นหาความจริงด้วยการคิดใคร่ครวญเพื่อให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริงเข้าใจโลก เข้าใจผู้อื่น ก่อให้เกิดความสุข ปัญญา และความรักต่อมนุษย์และสรรพสิ่ง โดยมีหลักการคือ 1) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง 2) การเรียนรู้ที่จะสัมผัสชีวิตของตนเองและผู้อื่น 3) การค้นหาศักยภาพภายในตนเองจน

กลายเป็นตัวของตัวเองที่สมบูรณ์ 4) การบ่มเพาะน้อมนำประสบการณ์ที่พบเจอมาคิดใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งบนฐานจิตใจที่สงบเย็น 5) เน้นกระบวนการแห่งการค้นพบคุณค่าและความหมายของการมีชีวิต 6) ให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางจิตวิญญาณของภูมิปัญญา 7) การเรียนรู้บนฐานการโอบอุ้มสนับสนุนของกัลยาณมิตรที่เป็นเพื่อนเดินทางในการเรียนรู้พัฒนาด้านในที่จะช่วยสะท้อนให้เห็นตนเองและร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลาย และมีหลักในการจัดการเรียนการสอน คือ 1) นำเอากระบวนการปฏิบัติภาวนาเชิงศาสนาและความเชื่อและกระบวนการทางศิลปะเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน 2) นำเอาหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1) เมตตา เพื่อฝึกการมีจิตใจที่ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข 2) กรุณา เพื่อฝึกลงมือทำเพื่อช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3) มุทิตาเพื่อฝึกเรียนรู้ เข้าใจ และกตัญญูในสรรพสิ่ง 4) อุเบกขา เพื่อฝึกเข้าใจความเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติสามารถลดตัวตนและปล่อยวาง เน้นบรรยากาศการเรียนการสอนเน้นเรื่องของความรักความเมตตาเป็นหลักที่สำคัญ และ 3) ให้ผู้เรียนทำสมาธิก่อนเรียน และเจริญสติระหว่างเรียน ถูกมอบหมายให้เขียนบันทึก (Journal) และใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา (Dialogue) เป็นหลักในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เนื้อหา (สุมน อมรวิวัฒน์, 2548, หน้า 14; เดิมแท้ ชาวหินฟ้า, 2548, หน้า 9; ประเวศ วะสี, 2549, หน้า 57; จิรัฏฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550, หน้า 220-247; ศุภย์จิตตปัญญาศึกษา, 2551, หน้า 27 และชลดา ทองทวี และคณะ, 2551, หน้า 14)

2. สาระสำคัญของแนวคิดโยนิโสมนสิการ คือ การคิดอย่างถูกวิธี ถูกระบบระเบียบ เป็นขั้นตอนลำดับเหตุผล พิจารณาไตร่ตรองเป็นวิธีแห่งปัญญาทำให้เป็นผู้ฉลาดในการคิด โดยมีหลักการ คือ 1) มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามเป็นจริงตรงตามสภาวะแท้ๆ 2) มุ่งปลูกเร้าให้เกิดคุณธรรมหรือกุศลธรรมต่างๆ โดยสกัดค้นหาเสริมพลังฝ่ายดีขึ้นมาทดทับฝ่ายไม่ดีไว้ 3) ใช้เป็นเครื่องเตรียมหนุนเสริมความพร้อมและสร้างนิสัย และมีหลักการจัดการเรียนการสอน คือ 1) มุ่งเน้นให้ครูจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดความศรัทธาที่จะเรียนรู้ ได้ฝึกฝนวิธีคิดโดยแยกกายและนำการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริงการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ศิษย์มีโอกาสคิดแสดงออก และปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม 2) เน้นสอนจำแนกแยกประเด็น วิธีการจำแนกแยกประเด็นเรียกว่า วิวัชชวิธี คือ คิดแยกย่อย เช่น แยกย่อยมนุษย์ออกเป็นขั้น 5

ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ แต่ละชั้นยังแยกย่อยไปได้อีก (สุนทรวิวัฒน์, 2533, หน้า 161; พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 669-670; พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), 2548, หน้า 2; เกரியงค์ดี โรจน์ครีเสถียร, 2555, หน้า 1 และพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548, หน้า 4)

3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ในการจัดทำ หรือพัฒนาหลักสูตรนั้นมีสิ่งที่ต้องปฏิบัติและพิจารณาที่สำคัญ ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูล พื้นฐาน ประกอบด้วย ด้านความต้องการ ความจำเป็นและปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง นโยบายทางการศึกษาของรัฐ ข้อมูลทางด้านจิตวิทยา ปรัชญา การศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และวิเคราะห์หลักสูตรเดิม 2) การออกแบบหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระ การกำหนดประสบการณ์ การเรียนรู้ และการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล 3) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร 4) การทดลองใช้หลักสูตร 5) การประเมินหลักสูตร และ 6) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และหลักสูตรเสริมหมายถึงมวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อปลูกฝังและเสริมสร้างคุณลักษณะ ที่สำคัญควบคู่ไปกับการพัฒนาการคิดด้วยวิธีที่หลากหลายให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติใน สถานการณ์จริงหรือคล้ายจริงและเชื่อมโยงสิ่งที่ได้ปฏิบัติกับชีวิตประจำวัน ในบรรยากาศ การเรียนที่มีความเคารพซึ่งกันและกันมีความเสมอภาคกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลการปฏิบัติและการประเมินในหลายมิติ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2521, หน้า 7; กรมวิชาการ, 2543, หน้า 4-6; รุจิร ภู่อสาร, 2546, หน้า 10-19 และชวลิต ชูกำแพง, 2551, หน้า 22-26)

4. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยาย ทั้งความกว้างและความลึกมากกว่าหลักสูตรปกติเป็นหลักสูตรที่เพิ่มทั้งความรู้ ทักษะ และพัฒนาทักษะในการคิด หลักสูตรเสริมอาจมีเนื้อหานอกเหนือจากหลักสูตรปกติ เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงมีระยะเวลา ในการใช้หลักสูตรไม่มากนัก เน้นการเสริมสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ หรือพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนเฉพาะด้าน และการพัฒนาหลักสูตรเสริมควร คำนึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียนโดยวิเคราะห์คุณลักษณะ ของนักเรียนอันพึงประสงค์ของแต่ละโรงเรียนเป็นตัวตั้ง ซึ่งเป็นการแสดงลักษณะที่โดดเด่น ของคน เช่น ระบบการคิด การใฝ่รู้ ค่านิยม และคุณธรรมจริยธรรมซึ่งหลอมรวมเป็น บุคลิกภาพ นักเรียนจะได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพเหล่านี้ผ่านกิจกรรมพัฒนานักเรียน

เพื่อบรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2546, หน้า 8; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2552, หน้า 3 และ Davis, 1997, p. 204 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 81)

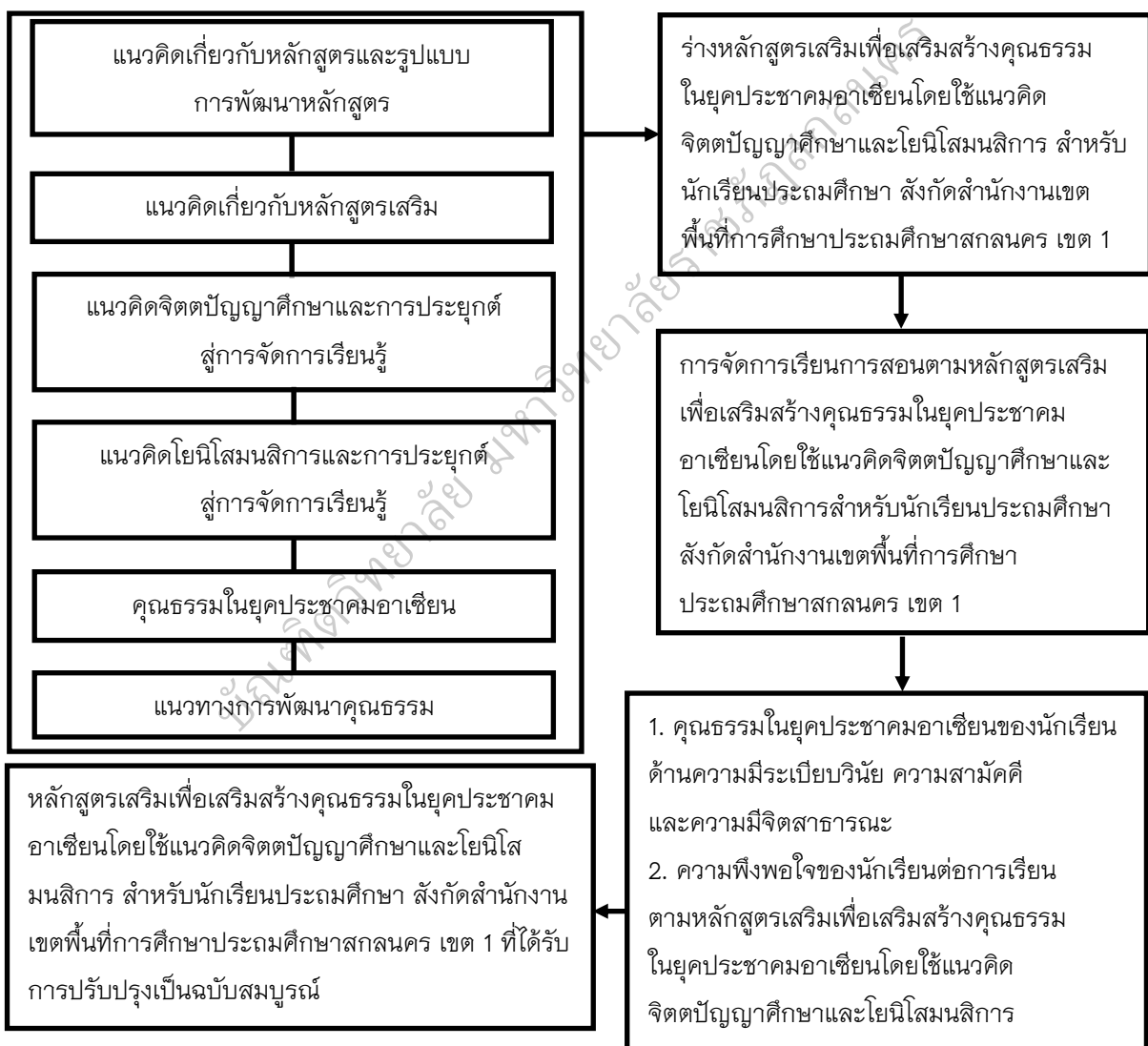
5. สาระสำคัญของคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน คุณธรรมสำหรับ ส่งเสริมและปลูกฝังให้กับเยาวชนในยุคประชาคมอาเซียน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ร่องลงมา คือ ความรับผิดชอบ ความมีจิตสาธารณะ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจเอื้ออาทร ความรักความเป็นไทย ความกตัญญู ความใฝ่เรียนรู้ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ที่ดี ความขยันหมั่นเพียร ความสุภาพ ความมีเหตุผล การเคารพสิทธิ์ผู้อื่น ความเมตตา ความพอเพียง การปลูกจิตสำนึกที่ดี ความรักธรรมชาติ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ การรัก การอ่าน การยอมรับการเปลี่ยนแปลง การรู้ทันโลกออนไลน์ และความอดทน (ศรีสนิท อินทรมณี, 2554, หน้า 1; ชัชชญา พิระธรณิศร์, 2554, หน้า 1; ชมสุภิต ครุฑทกะ, 2554, หน้า 69; ปรีชา กันธิยะ, 2555, หน้า 34; สำราญ ผลดี, 2555, หน้า 5-9; สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2555, หน้า 12-13; สุริยนต์ หลาบหนองแสง, 2555, หน้า 5; ไพฑูรย์ สิ้นลาร์ตัน, 2555, หน้า 4; แพรวภัทร ยอดแก้ว, 2555, หน้า 6-10; ภาณ ใจสมัคร, 2555, หน้า 67-72; ปราโมทย์ สุขศิริศักดิ์, 2556, หน้า 5; สมใจ กงเดิม, 2556, หน้า 12; ณรงค์ ขุมทอง, 2556, หน้า 3; จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2556, หน้า 5; ศูนย์คุณธรรม, 2557, หน้า 1-6; วิริยะ บุญยะนิवास และรัชนี วิเศษมงคล, 2557, ออนไลน์ และจารุพันธ์ อึ้งภากรณ์, 2557, ออนไลน์)

6. สาระสำคัญของแนวทางการพัฒนาคุณธรรม ในการพัฒนาคุณธรรม ให้เกิดกับเยาวชนนั้นต้องร่วมมือกันทั้งที่บ้านและโรงเรียนและควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและนอกหลักสูตร จนกระทั่งเด็กเหล่านี้เข้าสู่การเรียนรู้ ในระบบตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาด้วยการสอดแทรก ด้านคุณธรรม จริยธรรมและบูรณาการในการเรียนการสอน ควรเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การทำงานฝีมือ การเคลื่อนไหวร่างกาย การทำอาหาร ตลอดจนการสนทนาพูดคุย ฯลฯ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขา เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการ ตั้งคำถามการเชื่อมโยงของครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วย ตนเองได้ว่าเขาสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง อะไร คือคุณค่าที่แท้ และอะไรคือคุณค่าที่เทียม เมื่อเด็กสามารถแยกแยะคุณค่าที่แท้ออกจาก

คุณค่าที่เยี่ยมได้ เด็กก็จะสามารถพัฒนาทักษะการคิดการตัดสินใจ ตลอดจนการกระทำและปฏิบัติสิ่งต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ในที่สุด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ นับได้ว่าเป็นการปลูกฝังคุณธรรมในระดับที่ลึกซึ้งและมีความยั่งยืนถาวร เพราะคุณธรรมในด้านต่างๆ นั้นล้วนมีที่มาจากคุณค่าแท้ซึ่งมนุษย์ควรปฏิบัติทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นทั้งสิ้น (จตุพร ศิลาเดช, 2543, หน้า 463; วิไล ตั้งสมจิตสมคิด, 2550, หน้า 12; มหาวิทยาลัยศรีประทุม, 2552, หน้า 5 และจิรวัดณ์ วีรังกร, 2554, หน้า 49)

จากแนวคิดพื้นฐานข้างต้น ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย

ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิตยาคมศัพท์เฉพาะ

ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันผู้วิจัยได้กำหนดนิตยาคมศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การสืบค้นสำรวจภายในตนเอง การดูจิตของตนเอง ด้วยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เรียนรู้ในฐานะวัฒนธรรม เรียนรู้ด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์ และการรับฟังด้วยใจที่เปิดกว้าง ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักรู้ การหยั่งรู้ การทำเป็น คิดเป็น ความเปิดกว้าง ความเคารพในความเป็นมนุษย์และการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง

2. โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดคำนึง นึกถึง ใส่ใจ การพิจารณา โดยแบบคาย การคิดแบบแบบคาย การคิดโดยใช้วิธีต่างๆ ที่ถูกต้อง การคิดอย่างถูกวิธี การคิดอย่างมีระเบียบเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้เป็นผู้มีปัญญา มีเหตุผลไม่มุงมาย ไม่สับสน ส่งผลให้ตนเองทำงานสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. หลักสูตรเสริม หมายถึง หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยมีความกว้างและความลึกมากกว่าหลักสูตรปกติเพื่อพัฒนาคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความมีจิตสาธารณะ ความสามัคคี

4. หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความมีจิตสาธารณะ และความสามัคคี ที่มีองค์ประกอบ คือ ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรเสริม หลักการของหลักสูตรเสริม จุดหมายของหลักสูตรเสริม ผลการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริม โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเสริม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล โดยมีขั้นตอนการพัฒนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการสร้างหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับ นักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พร้อมทั้ง ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตตปัญญาศึกษา โยนิโสมนสิการและการพัฒนา หลักสูตรเสริม

ขั้นตอนที่ 2 การยกร่างหลักสูตรเสริม เป็นการนำข้อมูลจากการศึกษา ข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนที่ 1 มายกร่างหลักสูตรเสริมด้วยการวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐาน และได้องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรเสริม คือ ที่มาและความสำคัญของหลักสูตรเสริม หลักการของหลักสูตรเสริม จุดหมายของหลักสูตรเสริม ผลการเรียนรู้ของหลักสูตรเสริม โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเสริม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเสริม เป็นการนำหลักสูตรเสริม ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโพนงามโคกวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นเวลา 10 สัปดาห์ๆ ละ 4 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมฯ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม เป็นการปรับปรุงและแก้ไข หลักสูตรโดยนำผลจากการประเมินตามสภาพจริงมาประกอบการปรับปรุงและแก้ไข หลักสูตร ทำให้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. คุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน หมายถึง ความดีงามที่ควรปลูกฝังขึ้น ในจิตใจของเยาวชน เพื่อเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในยุคประชาคมอาเซียน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความมีจิตสาธารณะ ความสามัคคี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การที่นักเรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองเพื่อให้ปฏิบัติตามกฎกติกาของโรงเรียนได้ แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่

5.1.1 การควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา และใจ หมายถึง พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจ ได้แก่ การแต่งกายถูกระเบียบ การพูดสุภาพกับผู้อื่น การยืนตรงเคารพธงชาติ การเข้าแถวรับบริการ และการตั้งใจเรียน

5.1.2 การตรงต่อเวลา หมายถึง พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่แสดงออกในการรักษาเวลา การตรงต่อเวลา ได้แก่ การมาโรงเรียนตรงเวลา การทำงานเสร็จตามกำหนด การส่งการบ้านตามกำหนด และการมาตามนัดตรงเวลา

5.2 ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความพากเพียร อดทนพร้อมทั้งยอมรับผลการกระทำนั้น ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่

5.2.1 ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การมีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การเป็นนักเรียน ได้แก่ สนใจในการเรียน ชยันในการเรียน และชยันในการทำงาน

5.2.2 ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หมายถึง การมีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ต่อโรงเรียน ได้แก่ ดูแลรักษาความสะอาดในโรงเรียน และดูแลทรัพย์สินของโรงเรียน

5.3 ความมีจิตสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน และการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

5.3.1 การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู เพื่อนทำงานด้วยความเต็มใจ ได้แก่ อาสาทำงานให้ผู้อื่น แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้ผู้อื่น

5.3.2 การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่กระตือรือร้นเข้ามีส่วนร่วม ช่วยแก้ปัญหาในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

5.4 ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันร่วมมือกันกระทำกิจกรรมในการศึกษาเล่าเรียน ในการอยู่ร่วมกันในครอบครัวในชุมชน โดยปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความหลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ

6. การเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ประกอบด้วย ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความมีจิตสาธารณะ และความสามัคคีในยุคของของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน คือ การสร้างประชาคมอาเซียนที่มีความแข็งแกร่ง มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ สามารถสร้างโอกาสและรับมือกับสิ่งท้าทายทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ได้อย่างรอบด้านโดยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียนโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ประกอบกระบวนการพัฒนาปัญญา 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความพร้อม

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างแนวทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 การฝึกปฏิบัติตน

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผลการปฏิบัติ

7. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรเสริม หมายถึง ความรู้สึกพอใจต่อหลักสูตรเสริม กิจกรรมการเรียน บรรยายภาค สื่อการเรียนรู้ จนทำให้เกิดคุณค่าต่อหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในยุคประชาคมอาเซียน โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1